

ARTESA
de **SEGRE**
DESAPAREGUDA

A. T. V. — 2116 - ARTESA DE SEGRE, Vista general

Ramon Giribet - Miquel Regué

ARTESA *de* SEGRE DESAPAREGUDA

A. T. V. (ED.) / ARXIU LA PALANCA

 efadós®

Ajuntament
d'Artesa de Segre

la Palanca

 INSTITUT
ESTUDIS
ILERDENCS
Diputació de Lleida
La força dels municipis

Primera edició: març del 2026

© dels textos: Ramon Giribet i Boneta
i Miquel Regué i Gili

© del pròleg: Bartomeu Jové i Serra

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós
i Ajuntament d'Artesa de Segre

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3, nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

AJUNTAMENT D'ARTESA DE SEGRE

Plaça de l'Ajuntament, 1
25730 Artesa de Segre
Telèfon 97 340 00 13
ajuntament@artesadesegre.cat
www.artesadesegre.cat

Hi col·laboren:

Revista La Palanca
Institut d'Estudis Ilerdencs - Diputació
de Lleida

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:

A. T. V. (ed.) / Arxiu La Palanca

Acrònims:

ACBG (Arxiu Comarcal del Bages)
ACPJ (Arxiu Comarcal del Pallars Jussà)
ACPU (Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell)
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre
Excursionista de Catalunya)
AHL (Arxiu Històric de Lleida)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
IEI (Institut d'Estudis Ilerdencs -
Diputació de Lleida)

ISBN 979-13-87658-69-4

DL B-3062-2026

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra només pot
ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars,
salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu
fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta
obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Un treball de moltes mans

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Artesa de Segre, ciutat i municipi

Pàg. 13

EL NUCLI ANTIC

De la plaça Major a la Secla

Pàg. 57

EL CREIXEMENT DE LA CIUTAT

L'exemple artesenc

Pàg. 125

EL MUNICIPI I L'ENTORN

Ric en pobles, patrimoni i paisatges

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UN TREBALL DE MOLTES MANS

Bartomeu Jové i Serra

Teniu a les vostres mans un llibre gràfic de l'Artesa de Segre d'abans. O millor dit, de l'Artesa dels nostres avantpassats més immediats, amb una tria de fotografies dels primers tres quarts del segle xx. En referència al seu títol, l'Artesa que hi trobareu no és sempre desapareguda, perquè hi ha indrets i racons que es mantenen gairebé invariables al llarg del temps. Això permet identificar-los fàcilment. Això sí, amb moltes persones que ja no hi són, amb una vestimenta que ja no es porta i amb elements que ens transporten a una altra època. En altres casos, sí que trobarem imatges que desconixiem o que havien quedat oblidades.

Des de sempre hi ha hagut gent aficionada a conservar la pròpia història, tant d'una manera gràfica com escrita. Sovint són persones anònimes que estimen la seua terra, que col·leccionen llibres, fullets, programes, cartells i, sobretot, fotografies. Són persones a qui no solament els agrada recordar, sinó que volen que la resta també ho fem, que la nostra història local no quedi en l'oblit i que les noves generacions sàpiguen d'on venim.

El desembre del 1981, una colla de gent inquieta vam començar a editar la revista local *La Palanca* i un dels nostres objectius era deixar constància del dia a dia de la vida artesana. De segur que puc parlar en nom d'aquells primers redactors, la majoria dels quals ja no hi són, per dir que estem orgullosos que s'hagi publicat aquest llibre

i que s'hagi generat a partir de la feina feta per la revista durant més de quatre dècades.

És una gran satisfacció que el Ramon i el Miquel hagin treballat a quatre mans per donar vida a la iniciativa. I, sense restar cap mèrit a la seua ingent tasca, cal destacar que hauria estat molt més complexa sense les col·laboracions de molta gent que al llarg dels anys han compartit alguna fotografia i també la informació sobre un lloc, una data, un esdeveniment o un personatge, que han permès complementar la informació que aporten les imatges.

Des del meu senzill punt de vista, aquest llibre esdevé un merescut homenatge a l'Artesa d'abans i a la seua gent. Espero que us agradi tant com m'ha agradat a mi. Encara més, desitjo que en gaudiu plenament. I, si pot ser, que sigui en família per tal que els nostres descendents aprenguin a estimar Artesa de Segre.

JOSEP SERRA I MILIÀ / ARXIU LA PALANCA

Introducció

ARTESA DE SEGRE, CIUTAT I MUNICIPI

Ramon Giribet i Miquel Regué

Aquest llibre és un viatge al passat d'Artesa de Segre a través d'imatges antigues que mostren la vida, els costums i els espais que configuren la nostra memòria col·lectiva. I és també una invitació a descobrir el passat amb orgull i a mantenir viu allò que som.

Fa més d'un any que vam posar fil a l'agulla i vam començar a endreçar el fons d'imatges antigues que hem anat alimentant d'ençà de la creació de la revista *La Palanca*. Paral·lelament, vam anar consultant arxius i fons fotogràfics públics i privats, i, quan vam tenir prou material, vam

contactar amb l'editorial Efadós, que disposa de la magnífica col·lecció titulada «Catalunya desapareguda», per si de cas els podia interessar publicar el volum d'Artesa.

Les coses han anat rodades des de llavors i el resultat final ens satisfà plenament. Es tracta d'una edició cuidada al detall que abasta imatges des del 1900 fins a la dècada del 1970, les quals hem ficat en context històric i hem comentat una a una. Atesa la quantitat de fotografies al nostre abast, no ha estat gens fàcil fer la tria final, però creiem que hem aconseguit reunir instantànies que il·lustren prou bé la nostra història més propera.

En relació amb el fons d'imatges, s'han de valorar totes les aportacions, però volem subratllar la gran tasca

JOAN GATJUS I LEÓN / ARXIU LA PALANCA

LES CARMELLES

Les caramelles són una expressió cultural que forma part de la identitat d'Artesa de Segre. Una tradició iniciada el 1904 que, el Diumenge de Pasqua, omple els carrers de la nostra ciutat de cants i de música per donar la benvinguda a la primavera. A la pàgina anterior, caramellaires al carrer de Barcelona el 1959.

EL PLA

L'ermita de la Mare de Déu del Pla està ubicada als afores d'Artesa de Segre. Actualment, és dins el polígon industrial que agafa el seu nom, però antigament era un lloc de trobades i aplecs multitudinaris situat enmig de la natura. La fotografia és de principis de segle xx, probablement de l'aplec de dimarts de Pasqua.

JOSEP ALDAVÓ I MANZANA / FONS FAMÍLIA ALDAVÓ

duta a terme per una altra entitat cultural d'Artesa, el Club de Lectures, i de diversos fons particulars, entre els quals destaquen el de la família de fotògrafs de cal Sisquet i el de la família Aldavó. Sense la seua tenacitat per preservar la nostra història gràfica, aquest projecte hauria estat molt més difícil.

Pel que fa a Artesa de Segre, cal destacar-ne la singularitat, fruit d'una suma de circumstàncies, que el fan un municipi francament especial. Amb 176 quilòmetres quadrats, és l'onzè més gran de Catalunya en extensió. Des del segle XIX fins al 1971, s'ha anat engrandint a còpia d'agregacions d'antics municipis de la rodalia, de manera que avui dia el formen 22 nuclis de població. En alguns casos són disseminats de masies o llogarets pràcticament deshabitats. Si analitzem els 947 municipis de Catalunya, podem comptar amb els dits d'una mà els que apleguen tants pobles.

Finalment, un altre fet que cal reivindicar és que la capital del municipi ostenta el títol de ciutat, la més petita de Catalunya, un honor reial concedit per Alfons XIII el 1927 que resulta curiós d'explicar i difícil de creure als qui no ho saben.

Per acabar de posar-nos en context, cal dir que la població actual del municipi s'acosta a 3.600 habitants, que un de cada cinc viu en algun dels pobles i que una quarta part són nouvinguts.

Per concloure, aquest treball no pretén donar una visió exhaustiva del passat recent d'Artesa, sinó que vol ser una pinzellada que permeti tenir una perspectiva de com ha anat evolucionant el municipi en aquest període del segle xx. No volem acabar sense donar les gràcies a totes les persones que, d'una manera o d'una altra, han contribuït a fer realitat el projecte.

FRANCESC SOLANES I CLUA "SISQUET" / ARXIU CLUB DE LECTURES ARTESENC

EL NUCLI ANTIC

De la plaça Major a la Secla

En aquest primer capítol ens endinsarem en el nucli antic d'Artesa de Segre, on es conserva l'essència més llunyana i que, amb una mica d'imaginació, ens pot transportar fins a l'edat mitjana.

Les imatges de les places i dels carrers que conformen aquesta part més antiga ens recorden que no fa pas tant temps encara era el centre vital d'Artesa, on es desenvolupava el comerç, es feia el mercat dominical i moltes celebracions tenien com a punt de referència l'església. A més, la gent feia molta vida al carrer.

L'església antiga, d'escàs valor artístic, ja no hi és per una decisió si més no discutible, ja que es va enderrocar i se'n va construir una de nova i més gran gràcies a l'adquisició dels solars adjacents.

Aquest recorregut comença a la plaça Major i acaba a la Secla. Ens centrarem principalment en aquesta plaça, el carrer de l'Església, la plaça del Ball i el carrer del Bisbe Bernaus, per acabar al safareig que aprofita l'aigua de la Secla. Dedicarem especial atenció a les esglésies, tant l'antiga com la nova, i a la Granja, l'edifici històric més emblemàtic de la ciutat, malgrat el seu estat de degradació.

JOSEP BOIXADERA I PONSÀ / ARXIU LA PALANCA

DE VILA A CIUTAT

En aquesta panoràmica s'observa la silueta urbana de la llavors vila, on destaquen tres elements essencials: a l'esquerra, el turó de Sant Jordi o Castellet; el campanar de l'antiga església; i l'edifici majestuós de la Granja, a la dreta. El 1913, l'empresa la Canadenca volia construir un pantà amb una presa a Salgar, que hauria inundat l'horta i una bona part del nucli urbà, al qual la ciutadania s'oposà fervorosament. El projecte es va aparcar per diversos motius, un dels quals, la incompatibilitat amb les concessions d'aigua del riu Segre existents (canal d'Urgell, molins i centrals elèctriques). El 1927, amb l'obtenció del títol de ciutat, el pantà d'Artesa fou descartat definitivament.